

YEMEN MÜDAHALESİNDEN LİBYA'YA: MISIR'IN İKİNCİ VIETNAM'I?

“

Yemen macerası Mısır için bir Vietnam sendromu oluşturmuş ve dış askeri müdahalelerine ciddi bir psikolojik bariyer haline gelmiştir.

”

Prof. Dr. Ahmet Uysal

ORSAM Başkanı

Vietnam Mısır'a çok uzaktır ve orayla pek bir ilgisi de yoktur. Belki benzer zamanlarda olduğu için Amerika'ya direnen Vietnamlılara Mısır'da sempati olmuştur o kadar. Ancak Mısır yaklaşık aynı yıllarda (1960'lar) kendi Vietnam benzeri başarısızlığını Yemen'de yaşamıştır. 1952'de Batı ve sömürge karşıtı söylemlerle darbe yapan Cemal Abdunnasır ve arkadaşları, Kral I. Faruk yönetimini bitirerek ülkeyi 3. dünya eğilimli bir diktatörlüğe taşımışlardır. Nasır yönetimi, Filistin ve Cezayir gibi birçok ülkede bağımsızlık mücadelesini desteklerken Batı işbirlikçisi saydığı krallıkları askeri darbe ile değiştirme politikalarından geri durmamışlardır. Bu tutumun temel örnekleri

kendisini Irak, Libya ve Yemen gibi ülkelerde göstermiştir.

1958'de Suriye ile kurduğu Birleşik Arap Cumhuriyeti, 1961'de ise Suriye'deki askeri darbe ile dağılınca Mısır, sarsılan prestijini Yemen'de tekrar toplamak istemiştir. Mısır güvenliği ve ticareti için önemli olan Yemen'deki karışıklığa ağırlığını koyarak da prestijini geri kazanmak istemiştir. Yemen'de 1962 yılında Mütevekkil Hanedanı'na karşı Arap milliyetçisi General Abdullah Sellal “devrimci cumhuriyetçiler” sloganıyla, yeni başa geçen İmam Muhammed el-Bedr'i darbe ile devirmiştir. İmam Bedr kuzeydeki Suudi Arabistan'a kaçmış ve sınır civarındaki Şii grupları harekete geçirerek bir iç savaş başlatmıştır. Bu darbeyi destekleyen Nasır liderliğindeki Mısır, Körfezdeki krallıklar (özellikle Suudi Arabistan) ile de ciddi çatışma durumuna girmiştir.

Arkasında Mısır'ın olduğu açık olan darbeye karşı kralcıların savaşını Suudi Arabistan, Ürdün, İngiltere ve İsrail desteklemiştir. Sıranın kendisine geleceğinden korkan ve Nasır'ın kendi petrollerini kontrol etmek istediğini düşünen Suudi Arabistan, Kral Bedr'i destekleyen kabilelere silah ve askeri malzeme vermiştir. Irak'ta ve Su-

riye'de darbe tecrübesi olan Nasır, Yemen'deki cumhuriyetçilere 70 bin asker, çokça silah ve hatta savaş uçağı göndemişse de iki taraf yıllarca yenilememiştir. Bin kilometrelik mesafede Rusya'nın da yardımıyla Mısır'dan Yemen'e maliyetli bir hava köprüsü kurulmuştur. Ancak dağlık ve çöl gibi zor coğrafi şartları barındıran Yemen'de

Nasır politikasının sonuç alması mümkün olamamıştır.

Suudi Arabistan'ın coğrafi yakınlığı, İmam ve monarşi taraftarı Zeydi kabilelere daha kolay destek ulaşmasına imkân sağlarken, Mısır ise bu destekleri durdurmakta ve kendi taraftarlarına gerekli desteği sağlamakta çok zorlanmıştır. Bu

günkü Suudi Arabistan'ın Hüsü mücadelesine benzer şekilde çok maliyetli hava gücü kullanması gerekmiştir. Ancak o günlerin aksine Suudi Arabistan geçmişte desteklediğı Şii kabileler ve gruplar ile günümüzde çatışma halindedir. Siyasi, askeri ve ekonomik açılardan yüksek maliyetlere yol açan Yemen çatışmalarını Mısır ve Suudi

Arabistan bitirmek istese de hem yerel hem de uluslararası güçler çatışmanın sürmesini istemiştir. Suudi Arabistan Nasır saldırılarına karşı, o dönem Şah rejiminin hakim olduğu İran'dan dahi yardım istemiştir. Şah rejimi ise Körfez'deki benzer krallıkların rejim güvenliğine saygı göstermiş ve Suudi Arabistan ile birlikte Yemen'deki Şii grupları desteklemiştir. Yemen'de 10 binden fazla askerini kaybeden Mısır, ekonomik olarak da savaşın ağır maliyetini yüklenmiş ve dış iç borç durumu artmıştır. Mısır'ın Yemen'deki başarısızlığı 1967 yılında İsrail ile savaşta ağır yenilgi almasına da sebep olmuştur. Öyle ki, 1967 Arap-İsrail Savaşı'ndan sonra daha önce Yemen'de savaştığı Suudi Arabistan'ın maddi yardımına dahi muhtaç kalmıştır.

Sisi'nin Libya Müdahalesi Açıklamalarındaki Temel Faktörler

Yemen macerası Mısır için bir Vietnam sendromu oluşturmuş ve dış askerî müdahalelerine ciddi bir psikolojik bariyer haline gelmiştir. Mısır'daki darbeyi ve Abdülfettah el-Sisi rejimini finanse eden Suudi Arabistan'ın Yemen'de Husilere karşı verdiği savaşa bile asker göndermeye Suudi Arabistan yanlısı Sisi rejimi direnmiştir. Ancak hem rejimin içeride yaşadığı meşruiyet sorunları hem de dış baskılar, Sisi rejiminin Libya'ya askerî müdahale olasılığını dillendirmesine yol açmaktadır. Özellikle Sisi darbesinin Körfez'deki temel destekçileri Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), bir kez daha Mısır'ı askerî-siyasi riskleri çok yüksek olan bu şekilde bir maceraya itmektedirler. Diğer

tarafтан buradaki esas mesele Mısır'ın askerî müdahaledeki ciddiyeti ve müdahale durumunda başarı şansıdır.

Geçtiğimiz ay Libya'da meşru hükümet kuvvetleri, Türkiye'nin askerî ve stratejik desteği ile darbeci Halife Hafter güçlerinden Tarhune bölgesini de geri almış; başkent Trablus'un çevresinden Tunus sınırına kadar olan Batı bölgesini darbecilerden temizleyerek zafer kazanmıştır. Bu zafer yaklaşık bir yıldır başkenti ele geçirip darbe sürecini tamamlamak isteyen Hafter'e ve destekçilerine ağır bir yenilgi olmuştur. Türkiye destekli zafer ile prestij kazanan Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH), uluslararası diplomaside daha çok dikkate alınmaya başlamıştır.

“

Hafter'i desteklerken dahi Mısır'ı yeterince önemsemeyen BAE ve Fransa gibi güçler, bugün Mısır'ı Libya'ya askerî müdahale yaparak gidişatı durdurmaya teşvik etmektedirler.

Ciddi bir hezimet yaşayan darbeci kamp, daha önce müzakere masalarından kaçan Hafter için ateşkes çağrısı yapmaya başlamışlardır. Bu çağrılar Hafter'e sahada yeniden toparlanması için zaman kazandırmayı ve ona bağlı kuvvetlerin daha da gerilemesini engellemeyi amaçlamaktadır. Hafter'i desteklerken dahi Mısır'ı yeterince önemsemeyen BAE ve Fransa gibi güçler, bugün Mısır'ı Libya'ya askerî müdahale yaparak gidişatı durdur-

maya teşvik etmektedirler. Mısır'ın, komşusu Libya üzerinde güvenlik, ekonomik ve siyasi hesapları vardır. Özellikle ticaret, enerji ve ülkede çalışan işçilerin dövizleri açısından Libya'nın Mısır için önemli olduğunu unutmamak gerekmektedir. Fakat Mısır için Libya konusundaki temel açmaz şudur: Bu sorunların çözümü amacıyla müdahale gerekli mi ve askerî müdahalenin başarı şansı nedir?

“Sirte ve Curfa kırmızı çizgimizdir” açıklaması yapan Sisi, darbe modeli olarak Hafter'e baştan beri destek verse de küresel güçlerin Libya'da Mısır'a önemli bir rol vermeyeceği bilinmektedir. Hafter unsurlarının aldığı askerî yenilgilerin ardından Mısır'ın ateşkes ve arabuluculuk çağrısı yapmasına rağmen, Sisi'nin tarafsız olmadığı gerekçesiyle Libya Hükümeti bu çağrıyı reddetmiştir. Daha sonra Sisi'den gelen askerî müdahale tehdidinde yine merkezi Libya hükümeti “savaş ilanı” diyerek çok sert tepki göstermiştir. Daha önce de müdahale konusunda yeterince istekli olmayan Mısır için UMH ve Türkiye tarafından yapılan kararlılık içeren açıklamaların ardından Libya müdahalesinin çitası daha da yükselmiştir.

Sisi'nin bu sert söylemsel çıkışını Libya'daki gelişmelerden daha çok bir dereceye kadar Mısır'ın iç politikasıyla bağlantılı olarak değerlendirmek gerekmektedir. Halihazırda koronavirüs salgını ile mücadelede önemli zaafılar yaşayan Sisi rejimi, Etiyopya'nın Rönesans Barajı'nı doldurmaya başlaması ile Nil Nehri temelli şu problemleri ile de karşı karşıya kalmaktadır. Bu problemlerin Sisi rejimini, Libya

temelli gelişmelerden daha fazla kaygılandığı söylenebilir. Bu nedenle Sisi rejimi iç politik gelişmeleri de etkilemek amacıyla Sirte çıkışını yapmıştır. Sirte, Hafter'ın ana üssü Bingazi'ye giden yolda önemli bir geçiş konumundadır ve Muammer Kaddafi'nin memleketi olması açısından Hafter ile işbirliği yapan eski rejim taraftarlarının da etkili olduğu önemli bir kaledir. Sirte ayrıca güneydeki çöl bölgelerine açılan kapı konumundadır ve petrol hilalinin de ucunda olması dolayısıyla ayrı bir öneme sahiptir. Dolayısıyla, Libya'daki darbeler ile Mısır'daki destekçisi Sisi rejiminin, Sirte'nin düşmemesi için yoğun çaba göstereceği anlaşılmaktadır.

“

Mısır ordusunun asker sayısı yüksek olmasına rağmen eğitim, teknik ve savaşma kapasitesi açısından da oldukça yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Dış operasyonlar şöyle dursun Mısır ordusu Sina yarımadasındaki terörist gruplarla bile başa çıkmakta zorlanmaktadır.

”

Mısır Ordusu'nun Durumu

Yukarıda anlattığımız Yemen Savaşı, modern Mısır tarihinde ciddi bir travma oluşturmuş ve bugünkü politikaları üzerinde oldukça etkili olmuştur. Sadece Libya değil, Mısır'ın her türlü yurtdışı askerî müdahaleye yönelmesi toplumsal-siyasi açıdan yeterince zordur. Mısır'ın bu şekilde bir operasyona

girmesi durumunda ise başarı şansının oldukça sınırlı olduğu ve böyle bir müdahalenin ekonomik maliyetini kaldıramayacağı savunulabilir. Geçen hafta IMF'den 5 milyar dolarlık borç alan Mısır'ın olası bir müdahalenin yükünü kaldırması beklenmemektedir. Dahası askerî maliyetlerin bahsi geçen Körfez ülkelerinden karşılanması ihtimalinde ise Mısır'ın sahada başarı ihtimali şüphelidir. Çünkü Mısır ordusu dışarıda savaşmaya değil, içeride rejimi korumaya odaklı şekilde yapılmıştır. Bugün Mısır ordusunun üst düzey kademesinde yer alan askerlerin, sonucu garanti olmayan bir maceraya atılarak mevcut statülerini ve konforlu durumunu bozmaya yönelme ihtimali de soru işaretleri barındırmaktadır.

Mısır ordusunun asker sayısı yüksek olmasına rağmen eğitim, teknik ve savaşma kapasitesi açısından da oldukça yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Dış operasyonlar şöyle dursun Mısır ordusu Sina yarımadasındaki terörist gruplarla bile başa çıkmakta zorlanmaktadır. Ayrıca Mısır'a ciddi askerî yardım yapan ABD, Libya'da Hafter ile güçlü bağlara sahip olmamakta ve özellikle Rusya'nın Hafter'e dolaylı desteğinden rahatsız olmaktadır. Dolayısıyla savunma ve silah tedariki açısından ABD'ye bağımlı olan Mısır'a, ABD'nin yeşil ışık yakması kolay değildir. Küresel boyutun yanı sıra Cezayir-Mısır rekabetinde Mısır'ın Libya'ya olası askerî müdahalesi Cezayir'i çok

zor durumda bırakabilir. Bu nedenle Libya'nın çöl bölgesindeki kabilelerle güçlü bağları olan Cezayir'in, bu müdahaleye karşı olması ve özellikle güneydeki aşiretlerin Hafter'den kopmasında etkili olabilmesi beklenebilir.

Libya özelindeki ihtimal ise Mısır'ın müdahalesinin Libya halkı tarafından işgal olarak görülmesi ve Hafter'ın siyasi-askerî çöküşünün böylece hızlanmasıdır. Bilindiği gibi Libya krizinde esas belirleyici Hafter değil, bu kişiyi destekleyen bölgesel-küresel aktörlerdir. Bu aktörlerden Mısır'ın askerî müdahalesine karşı çıkması muhtemel Avrupa Birliği (AB) ülkesi ise İtalya'dır. Giderek daha net bir şekilde UMH'nin yanında yer alan İtalya, vatandaşı Giulio Regeni'nin Mısır'da öldürülmesi sorunu ve Fransa-Mısır arasındaki ileri düzey işbirliğinden rahatsızdır. İtalya'nın aksine diğer AB ülkesi Fransa'nın Mısır ve Hafter'e destek olması daha muhtemeldir. Bir çatışma durumunda Mısır'a ucuz veya hibe şeklinde silah vererek Hafter'e destek olması ve dahası Mısır'ı Türkiye'ye karşı savaşması için tahrik etmesi muhtemeldir. Fakat bu ihtimalin de zayıf olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Bu bağlamda seçime giden ABD yönetiminin Fransa'nın NATO'yu Türkiye'ye karşı kullanmasına engel olacağı söylenebilir. Tüm bu yerel, bölgesel ve küresel dinamikleri dikkate aldığımızda Mısır'ın Libya'ya askerî müdahaleyi istemeyeceği, istese dahi başarı ihtimalinin oldukça şüpheli olduğu anlaşılmaktadır. ■